

ΚΑΜΕΛ
ΝΤΑΟΥΝΤ

Ζαμπόρ
ή
Οι ψαλμοί

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΡΙΓΚΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΚΑΜΕΛ ΝΤΑΟΥΝΤ

*Ζαμπόρ
ή
Οι ψαλμοί*

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΡΙΓΚΟΣ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 520

Καμέλ Νταούντ, Ζαμπόρ ή Οι ψαλμοί

Τίτλος πρωτοτύπου: *Zabor ou Les psaumes*

Μετάφραση: Γιάννης Στρίγκος

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια-Διόρθωση: Ιωάννα Ανδρέου

Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Βογιατζάκης

Copyright© φωτογραφίας εξωφύλλου: © Giulio Galante/EyeEm/
Getty Images/Ideal Image

Copyright© Éditions Barzakh, Αλγέρι, 2017

© ACTES SUD, 2017

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2017

Πρώτη έκδοση στη γαλλική γλώσσα από τις εκδόσεις ACTES SUD,
Αρλ 2017

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,
Αθήνα, Μάρτιος 2021

KET B562 ΚΕΠ 199/21

ISBN 978-960-16-8288-4

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),
570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*Στον πατέρα μου, Χαμίντου,
που μου κληροδότησε το αλφάβητό του
και πέθανε τόσο αξιοπρεπώς,
που νίκησε τον θάνατο.*

Γράφεις αυτό που βλέπεις κι αυτό που ακούς με
χαρακτήρες μικροσκοπικούς και στριμωγμένους,
στριμωγμένους σαν μυρμήγκια, που πηγαίνουν απ'
την καρδιά σου στο δεξί σου χέρι, το αξιοτίμητο.

Οι Άραβες χρησιμοποιούν χαρακτήρες που πλα-
γιάζουν, γονατίζουν και ορθώνονται στητοί σαν
λόγχες: μια γραφή που τυλίγεται και ξετυλίγεται
σαν αντικατοπτρισμός, μια γραφή που είναι σοφή
σαν τον χρόνο και αγέρωχη σαν μάχη.

Και η γραφή τους πηγαίνει από τα δεξιά, από
το δεξί τους χέρι, το αξιοτίμητο, προς τα αριστερά,
επειδή τα πάντα εκεί καταλήγουν: στην καρδιά.

Η δική μας η γραφή, στο Αχαγκάρ, είναι μια
γραφή νομάδων, επειδή είναι εξ ολοκλήρου φτιαγ-
μένη από ράβδους που μοιάζουν με τα ποδάρια
κάθε είδους κοπαδιών. Πόδια ανθρώπινα, ή πο-
δάρια από καμήλες, από ζεμπού, ή από γαζέλες,
οτιδήποτε μπορεί να διασχίσει την έρημο.

Κι έπειτα οι σταυροί δείχνουν αν θα πας δεξιά
ή αριστερά, καθώς και οι κουκκίδες, βλέπεις,
υπάρχουν πολλές κουκκίδες. Αυτά είναι τα άστρα
που μας καθοδηγούν τη νύχτα, επειδή εμείς, οι
άνθρωποι της Σαχάρας, δεν ξέρουμε άλλο απ' τον
δρόμο, τον δρόμο που 'χει για οδηγό, εναλλάξ,
τον ήλιο κι έπειτα τα άστρα.

Και ξεκινάμε απ' την καρδιά μας, και γυρίζου-
με γύρω της με κύκλους ολοένα και μεγαλύτερους,
μέχρι να αγκαλιάσουμε τις άλλες καρδιές μέσα σ'
έναν κύκλο ζωής, όπως ο ορίζοντας γύρω από το
κοπάδι σου κι εσένα τον ίδιο.

ΝΤΑΣΣΙΝ ΟΥΛΤ ΓΕΜΜΑ

Ποιήτρια και μουσικός της φυλής των Τουαρέγκ
των αρχών του 20ού αιώνα

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Το σώμα

Ο μεταφραστής εκφράζει τις θερμές ευχαριστίες του στον φιλόλογο και θεολόγο Ρόνι Μπου Σάμπα για την πολύτιμη συμβολή του στα θέματα του βιβλίου που αφορούν το ισλάμ και την αραβική γλώσσα.

(ΕΞΩ, Η ΣΕΛΗΝΗ είναι ένα σκυλί που αλυχτά, σφαδιάζοντας απ' τους πόνους. Η νύχτα βρίσκεται στο σκοτεινό της κορύφωμα, επιβάλλοντας αχανείς άγνωστους τόπους στο μικρό χωριό. Κάποιος ταρακουνάει με δύναμη το μάνταλο της παλιάς πόρτας και άλλα σκυλιά ανταπαντούν. Δεν ξέρω τι να κάνω, ούτε αν πρέπει να σταματήσω. Η βαριά ανάσα του γέρου στενεύει και βαραίνει τον χώρο. Προσπαθώ να απασχολήσω το μυαλό μου κοιτώντας αλλού. Στους τοίχους του δωματίου, ανάμεσα στην ντουλάπα και τη φωτογραφία της Μέκκας, η ξεφλουδισμένη μπογιά φτιάχνει σχέδια που μοιάζουν με ηπειρούς. Θάλασσες στεγνές και διάτρητες. Ρέματα στείρα, ιδωμένα απ' τα ουράνια. «Νουν! Ορκίζομαι στη γραφίδα και σε ό,τι οι άνθρωποι γράφουν»* ακούω το Ιερό Βιβλίο μέσα στο κεφάλι μου. Αλλά αυτό δεν ωφελεί σε τίποτα. Ο γέρος δεν έχει πια σώμα, είναι

* Η αρχή από τη σούρα 68 του Κορανίου με τον τίτλο Η γραφίδα. Σούρα αποκαλείται καθένα από τα 114 κεφάλαια του Κορανίου. Συχνά ξεκινούν με κάποιο από τα γράμματα του αραβικού αλφαβήτου – στην προκειμένη περίπτωση το Νουν, που αντιστοιχεί στον ήχο Νι. [Σ.τ.Μ.]

μόνο ένα ρούχο. Θα πεθάνει επειδή δεν υπάρχουν άλλες σελίδες να διαβάσει στο βιβλίο της ζωής του.)

Η γραφή είναι το μόνο αποτελεσματικό τέχνασμα ενάντια στον θάνατο. Οι άνθρωποι έχουν δοκιμάσει την προσευχή, τα φάρμακα, τη μαγεία, την επανάληψη των στίχων* ή την ακινησία, αλλά πιστεύω πως είμαι ο μόνος που έχει βρει τη λύση: τη γραφή. Έπρεπε όμως να γράφω διαρκώς, ακατάπαυστα, μετά βίας αφιερώνοντας λίγο χρόνο για να φάω ή να ικανοποιήσω τις ανάγκες μου, να μασήσω σωστά ή να ξύσω την πλάτη της θείας μου μεταφράζοντάς της σε πολύ ελεύθερη απόδοση τους διαλόγους των ξένων ταινιών που αναβίωναν αναμνήσεις από ζωές που εκείνη δεν έζησε ποτέ της. Άμοιρη γυναίκα, που θα άξιζε από μόνη της ένα βιβλίο το οποίο θα την έκανε αιωνόβια.

Κυριολεκτικά, δεν έπρεπε ποτέ να σηκώνω κεφάλι, αλλά να μένω έτσι σκυφτός και αφοσιωμένος, φυλακισμένος σαν μάρτυρας στα βαθύτερα κίνητρά μου, γράφοντας με βιασύνη σαν επιληπτικός και αναθεματίζοντας την απειθαρχία των λέξεων και την τάση τους να πληθαίνουν. Ένα ζήτημα ζωής και θανάτου, πολλών θανάτων, όντως, και ολόκληρης της ζωής. Όλοι τους, γέροι και παιδιά, εξαρτημένοι από την ταχύτητα της γραφής μου, από το τρίξιμο των καλλιγραφικών μου γραμμάτων πάνω στο χαρτί και απ' αυτή τη ζωτική ακρίβεια που έπρεπε να τελειοποιήσω βρίσκοντας ακριβώς την κατάλληλη λέξη, τη λεπτή απόχρωση που σώζει απ' την άβυσσο ή το συνώνυμο εκείνο που θα ήταν ικανό να αναβάλει το τέλος του κόσμου. Μια τρέλα. Πολλά τετράδια που έπρεπε να

* Εννοούνται στίχοι από το Κοράνι. [Σ.τ.Μ.]

γεμίσουν. Λευκές σελίδες, 120 και πάνω, χωρίς γραμμές κατά προτίμηση, με προστατευτικό κάλυμμα, σελίδες αυστηρές σαν πέτρες αλλά προσεγμένες και με μια υφή απαλή και θαλπερή, για να μην ερεθίζεται η επιδερμίδα στο πλαϊνό μέρος της παλάμης μου.

(Ένα σύντομο βήξιμο. Καλό σημάδι. Το φως μπαίνει ξανά στο δωμάτιο και το σώμα του ετοιμοθάνατου δείχνει λιγότερο γκριζό. Μια λεπτή γραμμή από σάλιο που γυαλίζει βγαίνει από το στόμα του, παραμορφωμένο απ' την οδοντοστοιχία, και ρέει ως το πιγούνι.)

Αγόραζα πολλά τετράδια, λογαριάζοντας ανάλογα με το πόσους ανθρώπους συναντούσα ή για πόσους είχα ακούσει πως ήταν στο κατώφλι του θανάτου λόγω αρρώστιας, γηρατειών ή ατυχήματος: δύο την ημέρα, μερικές φορές δέκα ή και περισσότερα. Μια φορά αγόρασα εβδομήντα οκτώ τετράδια μονομιάς, αφού πρώτα παρευρέθηκα στον πολυτελή γάμο ενός γείτονα (καθισμένος μόνος, κατάχαμα, έχοντας μπροστά μου ένα απαίσιιο πιάτο με κρέας που δεν το άγγιξα, αδιάφορος προς τη μουσική που ούρλιαζε, με το σώμα μου άηχο, απαρατήρητο από τους πάντες πέραν του γαμπρού με το γελοίο κοστούμι που ήρθε να μου σφίξει στα γρήγορα το χέρι) κι αφού πρώτα είχα την αναίδεια να κοιτάξω παρατηρητικά πολλούς από τους ανθρώπους αυτούς για τους οποίους είχα οριστεί υπεύθυνος και εγγυητής της μακροζωίας τους χωρίς εκείνοι να το ξέρουν. Διότι εγώ ήμουν ο κωπηλάτης κι αυτοί οι ταξιδιώτες, ω! Θεέ μου!

Ο πιο κοντινός «βιβλιοπώλης» –όπως αποκαλούσαμε στα μέρη μας όσους πουλούσαν καπνό, φακέλους, γραμματόσημα, τετράδια και εφημερίδες– με γνώριζε και δε μου έκανε ποτέ ερωτήσεις σχετικά με τις αγορές μου:

στο χωριό Αμπουκίρ* (κέντρο του κόσμου, κάπου ανάμεσα στον αφαλό μου και την καρδιά μου, σε απόσταση μερικών χιλιομέτρων από τη θάλασσα, που είναι μια λέξη η οποία δε χρειάζεται να κλιθεί για να γίνει απέραντη) με αποκαλούσαν ο γιος του χασάπη, «αυτός που διάβαζε ασταμάτητα», και έβλεπαν ότι μουτζούρωνα τετράδια σαν δαιμονισμένος απ' τα εφηβικά μου χρόνια. Η ευμάρεια του πατέρα μου έπρεπε να έχει ένα τίμημα κι αυτό ήμουν εγώ, με το ψηλό και κυρτό μου κορμί, το βλέμμα μου που είχε τον χαρακτήρα μιας λίμνης και τη γελοία φωνή μου, σαν κοροϊδία της μοίρας απέναντι στην περιουσία του γονιού μου. Οι πιο ευγενικοί άνθρωποι του χωριού μου έστελναν παλιά βιβλία που έβρισκαν σε αποθήκες, με παλιές κιτρινισμένες σελίδες από την εποχή των αποικιοκρατών, σκισμένα περιοδικά, οδηγίες χρήσης συσκευών που δεν υπήρχαν πια, ή που δεν είχαν υπάρξει ποτέ, και προπάντων κάποια δελεαστικά μυθιστορήματα χωρίς όνομα συγγραφέα και χωρίς αρχή επειδή ήταν σκισμένα κι αυτά (ακρωτηριασμένα σώματα, ιστορίες αλλοιωμένες από την έλλειψη συνοχής, πραγματικά ορφανά που ως τώρα εξακολουθώ να περιμαζεύω). Το χάος που δημιουργούσαν ήταν το θεμέλιο της ύπαρξής μου και τα υπόλοιπα καταγράφονταν στα τετράδια. Τα πρώτα χρόνια στο σχολείο, ήμουν σιωπηλός και εξαιρετικός μαθητής. Είχα έναν πολύ όμορφο και επιμελή γραφικό χαρακτήρα που εκτελούσε καθήκοντα φλέβας κάτω από το φαινομενικό μου δέρμα. Σίγουρα

* Πιθανόν μη υπαρκτή τοπωνυμία της Αλγερίας, αλλά αναφορά σε πρόσωπο από τις Χίλιες και μία νύχτες, που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο για τον αφηγητή, όπως θα δούμε στη συνέχεια. [Σ.τ.Μ.]

ήταν κάτι απαραίτητο για την κυκλοφορία ενός τέτοιου είδους αίματος.

(Τώρα βρίσκομαι στην καρδιά του τελετουργικού. Απόλυτα απορροφημένος και αφιερωμένος στη μάχη. Το πιστεύω βαθιά. Δίχως αυτό, τι αξία έχει η ζωή μου σε τούτο τον τόπο και τι είναι αυτές οι ζωές γύρω μου; Το σύμπαν είναι ή μια απάτη ή ένα αίνιγμα. Τι ώρα είναι; Φωνές. Ένα χέρι αφήνει ένα φλιτζάνι καφέ. Και νερό. Το πρόσωπο είναι αυτό ενός πνιγμένου που ξανανεβαίνει στην επιφάνεια. Με γοητεύει το στόμα, αυτό το κρεμασμένο πιγούνι, λες και το χαροπάλεμα τονίζει τη βαρύτητα. Ο γέρος δεν είναι πια παρά ένα κεφάλι, δυο καχεκτικοί ώμοι πάνω απ' το σεντόνι που τον σκεπάζει. Όλο το υπόλοιπο σώμα δεν είναι παρά μια κουβέρτα όπου απεικονίζεται μια τίγρη, η οποία παίρνει απίστευτα στρεβλές στάσεις – «Όλα καλά;», δεν απαντώ. Ξημερώνει, διότι βλέπω τα φώτα να κάμπτονται σαν φύλλα στη φωτιά.)

Η αλήθεια είναι ότι ήθελαν να φανούν καλοί μαζί μου έτσι ώστε να εξασφαλίσουν εκ των προτέρων τις υπηρεσίες μου στο μέλλον, ειδικά την περίοδο που άρχισε να διαδίδεται, στα κρυφά, η φήμη για το χάρισμα που διέθετα. Ορισμένοι, φυσικά, με κορόιδευαν διακριτικά και λυπόνταν την οικογένειά μου γι' αυτό το αδιανόητο κουσούρι στο δέντρο της φυλής μας – ήμουν σαν ρόζος πάνω στο ξύλο. Στην πραγματικότητα δεν ήξεραν αν έπρεπε να με αγνοήσουν ή να με εκθειάσουν. Έγραφα σε μια ξένη γλώσσα η οποία θεράπευε τους ετοιμοθάνατους και διαφύλασσε το κύρος των πρώην αποικιοκρατών. Οι γιατροί τη χρησιμοποιούσαν για τις συνταγές τους, το ίδιο όμως έκαναν κι οι άνθρωποι της εξουσίας, οι νέοι κυ-

ρίαρχοι της χώρας, αλλά κι οι αθάνατες ταινίες. Να ήταν άραγε μια γλώσσα ιερή και θεόσταλτη; Κανείς δεν ήξερε την απάντηση κι όλοι κουνούσαν το κεφάλι όπως έκαναν απέναντι σ' ένα παλιό μαρμάρινο είδωλο ή όποτε περνούσαν κοντά απ' το γαλλικό νεκροταφείο, στα ανατολικά. Το χωριό ήταν μικρό και σπάνια οι κουβέντες έμεναν κρυφές.

Μου άρεσε η ετικέτα «αυτός που διάβαζε» ή «αυτός που έχει διαβάσει». Μια οριστική διατύπωση, που πήγαινε κατευθείαν στην ουσία, δηλαδή στο Ιερό Βιβλίο ή την Ιερή Γνώση. Το έλεγαν με σοβαρότητα, με κατάνυξη, αυτό σήμαινε πως σέβονταν τη δύναμή μου. Στον τόπο μας, η ανάγνωση συγγεόταν με την έννοια της επιβολής, όχι της αποκρυπτογράφησης του κόσμου, ήταν κάτι που υποδήλωνε ταυτόχρονα τη γνώση, τον νόμο και την κυριαρχία. Η πρώτη λέξη του Ιερού Βιβλίου είναι: «Διάβασε!», αλλά κανείς δεν αναρωτιέται ποια είναι η τελευταία, μου ψιθύριζε η αποκαμωμένη φωνή του διαβόλου. Όφειλα στον εαυτό μου μια μέρα να διαλευκάνω αυτό το αίγισμα: την τελευταία λέξη του Θεού, αυτή που είχε επιλέξει για να εγκαινιάσει τη θεαματική του αδιαφορία. Οι ερμηνείες δε μιλούσαν ποτέ γι' αυτό. Στέκονταν πάντα στην Έσχατη Ημέρα, αλλά ποτέ στην παρουσία της Έσχατης Λέξης. Αναρωτιόμουν επίσης γιατί η προσταγή απευθυνόταν στον αναγνώστη κι όχι στον γράφοντα. Γιατί η πρώτη λέξη του αγγέλου να μην είναι: «Γράψε!»; Κάποιο μυστήριο υπήρχε: Τι να διαβάσει κανείς αν το βιβλίο δεν έχει ακόμη γραφτεί; Να διαβάσει ένα βιβλίο που έχει ήδη μπροστά στα μάτια του; Ποιο είναι αυτό όμως; Ξεφεύγω απ' το θέμα μου.

Αγόραζα λοιπόν τετράδια μετρώντας ξανά, με κλειστά

τα μάτια και το σώμα χαλαρό κάτω από το ροζιασμένο κλήμα της αυλής μας, την ώρα του μεσημεριανού ύπνου, τους ανθρώπους που είχα συναντήσει την προηγούμενη μέρα στο χωριό μας, το οποίο ήταν για μένα χαρτογραφημένο σαν νησί. Έναν έναν, σχολαστικά, όπως μετράει κανείς κέρματα. Ταξινομώντας τους στα ράφια του μυαλού μου με αριθμούς και γράμματα και με χαρακτηριστικά και με ονόματα και ανάλογα με τη φυλή απ' την οποία κατάγονταν. Χωρίς ν' αφήνω να μου αποσπάσουν την προσοχή ούτε τα σύννεφα, ούτε η γλυκιά ζέστη της εποχής που μετέτρεπε το αίμα σε ζάχαρη κάτω απ' το δέρμα μου, ούτε τα λιγιστά αεροπλάνα που τόνιζαν τη σιωπή του ουρανού. Μου άρεσε αυτή η άσκηση, πριν από την οποία τεντωνόμουν για να μεγεθύνω ταυτόχρονα το σώμα μου αλλά και όλο το στερέωμα με τα χέρια μου. Να ανοίγω τις φτερούγες του παπαγάλου Πολ,* κουρνιασμένου πάνω στους κοκοφοίνικες. Διότι, ορισμένες στιγμές που είχα έμπνευση, φανταζόμουν τον εαυτό μου με τη μορφή του παπαγάλου Πολ, που είχε δημιουργήσει σάλο στους τροπικούς, ενός πτηνού με πολύ ιδιαίτερο και εκπολιτιστικό πεπρωμένο σ' ένα άγνωστο νησί. Είχα ψαρέψει αυτό το όνομα σε κάποιο βιβλίο γραμμένο τον 18ο αιώνα, το οποίο μιλούσε για ένα ναυάγιο, μια συνάντηση μ' έναν υποτιθέμενο κανίβαλο και την ιστορία της μοναξιάς. (Ανάμνηση από τα καλοκαίρια που βίωνα σαν να ήταν υπέροχες μέρες ανάρρωσης μαζί με τον παππού μου, που ήταν πλέον οριστικά μουγγός. Ξαναβρίσκοντας τα πράγματα και τις γεύσεις, μετά από μια κρίση από φοβερές

* Ο περίφημος παπαγάλος του Ροβινσώνα Κρούσου, στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Ντάνιελ Ντεφόε. [Σ.τ.Μ.]

ημικρανίες. Ρίχνω μια πολύ σύντομη ματιά για να αξιολογήσω την επιστροφή της ζωής στο αδύναμο σαν πετραδάκι σώμα του. Το πρόσωπό του είναι ακόμη θαμπό, το στόμα του ανοιχτό, αλλά διακρίνω ένα δάκρυ. Δεν κλαίει. Είναι η αντίδραση του μηχανισμού του ματιού, που πρέπει να υγρανθεί. Για πολύ καιρό λάτρευα τη λέξη αμφιβληστροειδής, επειδή μοιάζει με χωνευτήρι, τον τόπο όλων των ανατολών του ήλιου.)

Όμως ήταν λίγο κοπιαστικό να συνδέω πάντα έναν αριθμό μ' ένα πρόσωπο. Ήταν δύσκολο για τη μνήμη μου στην αρχή. Μερικές φορές τα πρόσωπα των ανθρώπων που ήδη γνώριζα εξουδετέρωναν τα καινούρια ή τους έκλεβαν τα χαρακτηριστικά, τα μαλλιά, το σχήμα των ματιών, κάνοντας την απογραφή αβέβαιη και το χάρισμα λίγο μυωπικό. Κι όταν προσπαθούσα να σταθεροποιήσω ένα πρόσωπο και να το ακινητοποιήσω σαν πουλάκι στα χέρια μου, εκείνο παραμορφωνόταν με πονηριά. Δεν υπάρχει κάτι που να γίνεται πιο ανώνυμο από ένα πρόσωπο που το έχουμε κοιτάξει πολλή ώρα. Ακόμη και το πρόσωπο κάποιου δικού μας. Όμως, με τα χρόνια, έγινα ευέλικτος: πρόβαλλα ξανά την ταινία στο μυαλό μου, παρατηρούσα εξονυχιστικά τις λεπτομέρειες, απαριθμούσα τα ονόματα για να δώσω ένα τέλος στον συνωστισμό και να ξαναβάλω με ακρίβεια σε μια τάξη τις γενεαλογίες, τα σόγια και τις συγγένειες. Όπως θα 'κανε ο αυστηρός αρχηγός μιας διασκορπισμένης φυλής. Στη συνέχεια σκάρωνα ιστορίες για να διαιωνίσω τις ζωές που είχα επιλέξει σε συνάρτηση μ' έναν μακρύ κατάλογο με βιβλία που θα 'θελα να είχα διαβάσει κάποια στιγμή στην εφηβεία μου. Αυτή ήταν η συνταγή μου. Η μοναδική συνταγή που είχα βρει για να ξεπερνάω την ανεπάρκεια των βιβλίων

στο χωριό, την πλήξη μου, και ταυτόχρονα να δίνω μια αίγλη στα τετράδιά μου. Γιατί το έκανα αυτό; Επειδή, αν ξεχνούσα κάποιο άτομο, αυτό την επομένη πέθαινε. Τόσο απλό ήταν.

Το επαλήθευσα πάμπολλες φορές. Αυτή είναι η βουβή μου κατάρα. Ο νόμος της ζωής μου, που κανείς δεν υποψιάζεται. Το λέω (το γράφω): όταν ξεχνάω εγώ, θυμάται ο θάνατος. Συγκεχυμένα αλλά ακαριαία. Είναι κάτι που δεν μπορώ να εξηγήσω, αλλά νιώθω πως έχω δεσμούς με τον Χάροντα, η μνήμη του και η δική μου είναι σαν τα συγκοινωνούνται δοχεία, όταν το ένα αδειάζει, το άλλο γεμίζει. Ή μάλλον όχι, δεν είναι καλή η διατύπωση: όταν η μνήμη μου αδειάζει ή διστάζει, ο θάνατος δείχνει αποφασισμένος, ανακτά την όρασή του σαν τα όρνια, κι έτσι μπορεί να διαπράττει αυτές τις αρπαγές που αποδεκατίζουν το χωριό μπροστά στα μάτια μου. Είναι ζήτημα ισορροπίας αλλά επίσης, μάλλον, ίσως να είναι και η έκφανση ενός νόμου τον οποίο δεν αποκωδικοποιώ επαρκώς. Έτσι, όταν θυμάμαι κάτι ξεκάθαρα και χρησιμοποιώ τις κατάλληλες λέξεις, ο θάνατος ξαναγίνεται τυφλός, κόβει βόλτες στον ουρανό κι έπειτα απομακρύνεται. Σκοτώνει τότε κάποιο απ' τα ζωντανά του χωριού, ή τα βάζει μ' ένα δέντρο μέχρι να το αποτελειώσει, ή πηγαίνει και μαζεύει έντομα στους παραδίπλα αγρούς, στα ανατολικά, για να τα ροκανίσει, περιμένοντας να ξαναβρεί το φως του. Μου αρέσει να τον περιγράψω έτσι, σαν χαμένο. Και κατ' αυτόν τον τρόπο να επιβεβαιώνω το χάρισμά μου και τη χρησιμότητά του.

Δεν πρόκειται περί μαγείας, με την παλιά έννοια του όρου, αλλά για την ανακάλυψη ενός νόμου, ένα είδος αναστημένης αντιστοιχίας. Η γραφή εφευρέθηκε για να

εδραιώσει τη μνήμη, αυτή είναι η προϋπόθεση του χαρίσματος: αν δε θέλουμε να λησμονήσουμε, αυτό σημαίνει κατά κάποιον τρόπο πως δε θέλουμε να πεθάνουμε ή να δούμε τους άλλους να πεθαίνουν γύρω μας. Και το ότι η γραφή ήρθε στον κόσμο με τόσο οικουμενικό τρόπο αποδεικνύει πως είναι ένα ισχυρό μέσο ενάντια στον θάνατο κι όχι μονάχα ένα εργαλείο για τους καταστιχογράφους της Μεσοποταμίας. Η γραφή είναι η πρώτη επανάσταση, η πραγματική φλόγα που εκλάπη και που κρύφτηκε στο μελάνι, για να μην καιγόμαστε απ' αυτήν.

Τι συμβαίνει όταν κοιμάμαι; Ίσως ο Θεός να αγρυπνά σ' αυτό το παιχνίδι ως διαιτητής. Ο ύπνος είναι ο νεκρός χρόνος του θανάτου, κατά κάποιον τρόπο. Το μόνο που ξέρω είναι πως πρέπει να μετρήσω τους ανθρώπους που συνάντησα κατά τη διάρκεια της μέρας ή της νύχτας, να αγοράσω τετράδια ανάλογα με το πόσοι είναι αυτοί κι έπειτα να γράψω, προτού κοιμηθώ, ή το σούρουπο, ή έστω την επομένη το πρωί, να γράψω ιστορίες γεμάτες ονόματα, γεμάτες τρέλα, ή να περιγράψω μέχρι παραισθήσεως οποιοδήποτε μέρος του χωριού – πέτρες, σκουριασμένα σίδηρα, στέγες... Η γραφή, απλά, είναι καθ' εαυτή ένας τρόπος να θεραπεύω τους άλλους γύρω μου, να τους προστατεύω. Και μια ακόμη λεπτομέρεια: πριν την τελευταία πνοή ενός δικού μου, έχω περιθώριο χάριτος τριών ημερών, σε περίπτωση που το ξεχάσω – μου αρέσει να το πιστεύω αυτό, έτσι ώστε να διατηρώ την πειθαρχία μου. Μπορώ να καθυστερήσω ως και τρεις ημέρες τη στιγμή που θα γράψω για κάποιον, όχι περισσότερο.

Αυτό κρατάει χρόνια τώρα και με τα πολλά έχω πλέον καταλάβει τους κανόνες του παιχνιδιού, πώς να στήνω τελετουργικά ή τεχνάσματα προκειμένου να φτάσω στο

καταπληκτικό αυτό συμπέρασμα πως η κατάκτηση της γλώσσας, αυτής της γλώσσας που εγώ ο ίδιος έφτιαξα με δική μου μέριμνα, δεν είναι για μένα μονάχα μια περιπέτεια αλλά κυρίως μια ηθική υποχρέωση. Που με κρατάει δεμένο στο χώμα του τόπου, που μου απαγορεύει να εγκαταλείψω το έδαφος. Είναι θλιβερό αυτό; Καθόλου! Υπάρχει βέβαια ένα είδος βασανιστηρίου στην άσκησή μου, αλλά κι ένα ρίγος σιωπηλής ικανοποίησης. Απ' όλους τους δικούς μου, είμαι ο μόνος που κατόρθωσα να αντιληφθώ τη δυνατότητα της σωτηρίας μέσω της γραφής. Ο μόνος που βρήκε τον τρόπο να αντέχει την απόλυτη ματαιότητα του χώρου και της τοπικής του ιστορίας, ο μόνος πιθανός αναστηλωτής, ο επίτροπος της έκθεσής μας κάτω από το βλέμμα του Θεού ή του ήλιου. Όλα μου τα ξαδέλφια, όλοι μου οι συγγενείς κι οι γείτονες κλωθογουρίζουν στα ίδια χωρίς να το ξέρουν, αναλώνονται με το πέρασμα του χρόνου και στο τέλος παντρεύονται νέοι και το ρίχνουν στο φαγητό μέχρι να αρρωστήσουν. Η μοναδική παρηγοριά στη μοίρα τους είναι η υπνηλία, ή ο μετά θάνατον παράδεισος, με τον οποίο γεμίζουν τα όνειρά τους επαναλαμβάνοντας τους στίχους που τον περιγράφουν καταπράσινο και ακόλαστο. Είμαι ο μόνος που ανακάλυψα ένα ρήγμα στον τοίχο των πιστεύω μας. Είμαι περήφανος γι' αυτό, οφείλω να το πω, επιφυλακτικός όσον αφορά τη ματαιότητα που με απειλεί, αλλά με εμπιστοσύνη απέναντι στους ανέμους. Ψάχνω τις ακριβείς λέξεις, γράφω έως ότου εξαναγκάσω τα αντικείμενα να γίνουν απτά και τις ζωές να αποκτήσουν ένα νόημα και μια γλυκιά μαγεία, έκβαση των στοργικών μου συναισθημάτων.

Είμαι σχεδόν τριάντα χρονών, άγαμος και ακόμη παρθένος, αλλά θριαμβευτής της μοίρας όλων μας σε τούτα

τα άνευ σημασίας μέρη. Ο μόνος που κατάφερε να ξεφύγει. Μάλιστα. Φυσικά, είχα νιώσει ερωτευμένος με δυο τρεις κοπέλες, εκ των οποίων η μία ήταν η Τζεμίλα, η μουγγή, που ακόμη την περιμένω και στην οποία μιλώ με σπάνιες λέξεις που δεν τις καταλαβαίνει, αλλά η σεξουαλικότητά μου μεταλλάχθηκε αργά σ' ένα καθήκον που πηγαίνει πολύ πιο πέρα από την αναπαραγωγή. Εξαιτίας του κορμιού μου ή της φήμης μου, ποτέ δε μου δόθηκε η ευκαιρία να ικανοποιήσω τον πόθο μου σ' αυτό το τόσο μικρό χωριό και η ανάγκη μου για περιπτώξεις έχει ξεπεράσει την απαίτηση να ορμήσει σ' ένα άλλο κορμί εδώ και καιρό τώρα. Δε χρειάζεται πια κανένα πρόσχημα και κανένα κανιβαλιστικό υπόβαθρο για να συνουσιαστεί. Ως ουσιαστικά ερωτευμένος, βρίσκω την πληρότητα στην απέραντη εκδήλωση της συμπόνιας, πέρα από τα λίγα δευτερόλεπτα λήθης που συνήθως μας χαρίζει ο οργανισμός. Πιστεύω πως συνοφίζω έτσι πολύ καλά τη μοίρα μου. Στα τριάντα μου σχεδόν, δεν καταβροχθίζω τα παιδιά μου στην κοιλιά μου, όπως λένε συχνά οι άνθρωποι, αλλά σώζω ζωές, τις παρατείνω ως την οικουμενική γαλήνη. Δεν είμαι στείρος, αλλά η χρήση του μοναχικού οργανισμού μ' έκανε να φτάσω σ' ένα είδος ελευθερίας, μου άνοιξε τα μάτια. Ξέρω ότι είναι ψευδαίσθηση το να πιστεύει κανείς πως κάνει κτήμα του τον άλλον, και ότι μέσα στην ανάγκη αυτή κρύβεται μια απάτη των θεών. Διαισθάνομαι κυρίως πως το σώμα του άλλου είναι μια παραπλάνηση. Αγάπησα και πόθησα, αλλά τα βιβλία μου άνοιξαν άλλες πόρτες. Ο διάβολος, ο Ιμπλίζ,* δεν είναι αυτός που προκαλεί τον πόθο, νομίζω, αλλά αυτός που τον ξεγελά δίνο-

* Έτσι αποκαλείται ο Σατανάς στο Κοράνι. [Σ.τ.Μ.]

ντάς του προσχήματα. Ο πραγματικός οργανισμός γι' αυτόν αποτελεί απειλή, είμαι σίγουρος, είναι η ήττα του. Όμως ξεφεύγω απ' το θέμα μου.

Σήμερα, εδώ, ετούτη ακριβώς τη στιγμή, υψώνω τα μάτια στους τοίχους κι έπειτα, απ' το παράθυρο, κοιτάζω όλη την ιδιοκτησία, τη δική μου, του κόσμου. Ο επάνω λόφος, όπου αργοπεθαίνει ο γέρος στο κρεβάτι του, μπορεί να είναι μια γυναίκα που ακούμπησε το κεφάλι της στον ώμο μου. Όταν τριγυρίζω στα χωράφια, το να αγγίζω το ζεστό χώμα μου προκαλεί μια λάγνα αναστάτωση. Το ορκίζομαι. Γνωρίζω τον μηχανισμό του οργανισμού, ψυχρά όμως, σαν κάποιος που επισκέπτεται ένα μουσείο μόνος του, τη νύχτα, όταν οι πόρτες έχουν κλείσει. Όσο για μένα, εδώ και χρόνια κατέχω γερά κάθε γωνία, κάθε σκιά που κινεί τους δείκτες του ρολογιού κάτω απ' τα βήματα του εκάστοτε επισκέπτη. Ακόμη κι η απέραντη νύχτα υπακούει σε μια ή δυο λέξεις που μπορούν να την περικλείσουν στους εκθαμβωτικούς ορισμούς μου. Μπορώ να γράψω τη λέξη «έναστρος» κι όλο το μελάνι του ουρανού θα λεκιάσει το χέρι μου, θα ανέβει ως τους ώμους και τα μάτια μου. Ο νυχτερινός ουρανός είναι μια αστραφτερή δορά. Ο Θεός μου έδωσε μια τεράστια δύναμη. Ή ίσως εγώ να του την έκλειψα, ενεδρεύοντας σε τούτο το χωριουδάκι του οποίου εκείνος αγνοεί ως και την ύπαρξη ακόμα. Εντάξει, αυτό που ήθελα απλώς να πω είναι πως, όταν γράφω, ο θάνατος κάνει μερικά μέτρα πίσω, σαν διστακτικό σκυλί που δείχνει τα δόντια του, το χωριό χαίρει άκρας υγείας, με τους αιωνόβιους του (χάρη σ' εμένα), και δε σκάβεται κανένας τάφος στη δυτική πλευρά του οικισμού μας όσο εγώ επιδίδομαι σε συνώνυμα και μεταφορικές εκφράσεις. (Εκταφή.) Είναι ένα θαύμα που συμ-

βαίνει από καιρό, από την εποχή της ταραγμένης και γελοίας εφηβείας μου, αλλά που το κράτησα μυστικό. Όχι από ντροπή ή από φόβο, αλλά επειδή το να αφηγηθώ αυτή την ιστορία θα μπορούσε να διακόψει τη γραφή, να προκαλέσει τον θάνατο. Κι ο ένοχος γι' αυτό θα ήμουν εγώ.

Ήξερα πως έπρεπε να αποκρύψω τη λεπτομέρεια αυτής της μάχης ανάμεσα σ' εμένα και τη σωματική κατάπτωση ή τις εκφυλιστικές ασθένειες και να αντλήσω τη δύναμή μου από ένα είδος αόρατης αυταπάρησης για τη θεία μου τη Χάτζερ,* για τον πατέρα μου και για τους υπόλοιπους κατοίκους του χωριού, οι οποίοι στριφογυρνούσαν γύρω από τη ρουφήχτρα του νεκροταφείου μας, στην Μπουνουίλα, στα δυτικά. Αλλά επίσης δεν ήθελα να τραβήξω πάνω μου την οργή και τη ζηλοφθονία που προκαλεί οποιοδήποτε χάρισμα. *(Πεινάω, αλλά δεν είναι σωστό να τρώει κανείς δίπλα σ' έναν ετοιμοθάνατο, έτσι δεν είναι; Κι εδώ, είμαι σίγουρος γι' αυτό, θα μου φέρουν μονάχα κρέας που ακόμη σπαρταράει.)* Οι χωροφύλακες του χωριού ίσως ήταν ευαίσθητοι στις κατηγορίες ενάντια σε αιρετικούς ή σε μάγους, συχνό φαινόμενο εκείνη την εποχή. Έπρεπε να γράφω, όχι να μιλώ. Γρήγορα και καλά. Με σιγουριά, σαν καθοδηγητής. Στο χωριό, λίγοι ήταν αυτοί που ήξεραν να διαβάζουν, παρ' όλες τις προσπάθειες του κράτους. Τα σχολεία ήταν πολλά, αλλά οι μαθητές ακόμη πολύ νέοι απέναντι στην παλιά γενιά που είχε γεννηθεί πριν την Ανεξαρτησία. Το μυστικό ήταν

* Αραβική απόδοση του ονόματος της Άγαρ, δούλης της Σάρας, με την οποία ο Αβραάμ απέκτησε τον Ισμαήλ. Επειδή στη συνέχεια επέδειξε περιφρονητική στάση απέναντι στη Σάρα, εκδιώχθηκε στην έρημο μαζί με τον γιο της. Ισμαήλ είναι και το όνομα του αφηγητή, τον οποίο μεγαλώνει η θεία του σαν να ήταν δικό της παιδί. [Σ.τ.Μ.]

σώο, μέχρι ενός ορίου. Σε μια ή δυο γενιές από τώρα, σίγουρα θα αντιλαμβάνονταν το νόημα της προδοσίας μου και θα με καταδίωκαν. Ή θα με εκθειάζαν. Αυτοί που έπρεπε να φοβάμαι ήταν οι ιμάμηδες, οι αφηγητές του Ιερού Βιβλίου και οι βαθιά πιστοί που έμεναν κατά κάποιον τρόπο στο τζαμί στο κέντρο του Αμπουκίρ. Τι έλεγες, αλήθεια, ο Θεός; «Και οι ποιητές! Τους ακολουθούν αυτοί που παραστράτησαν στην πλάνη απερίσκεπτα. / Μήπως δεν τους βλέπεις ότι [...] περιφέρονται ταραγμένοι σε κάθε κοιλάδα [...] / και λένε εκείνο που δεν κάνουν;»*

* * *

Το πρόβλημα ήταν πως δεν ήμουν αρκούντως εμποτισμένος απ' αυτή τη γλώσσα για να υπερασπιστώ τον εαυτό μου απέναντι στις επιθέσεις, δεν ήμουν ούτε γιατρός, ούτε πρώην σπουδαστής στη Γαλλία, ούτε απόφοιτος του Γαλλικού Πολυτεχνείου. Ήμουν κάτι σαν διαστροφή στην οποία είχε δοθεί ένα θείο χάρισμα, που εκφραζόταν σε μια γλώσσα διαφορετική απ' αυτή του Ιερού Βιβλίου. Τι να 'καναν μ' εμένα; Με αγνοούσαν ή με χαιρετούσαν σκύβοντας το κεφάλι. Το ότι ο πατέρας μου ήταν αρκετά πλούσιος δεν τους άφηνε το περιθώριο να με διώξουν, όμως η ιστορία μου παραήταν ενοχλητική –μη ερμηνεύσιμη από κανέναν στίχο– για να με αποδεχτούν ως ευλογημένο και χρήσιμο. Δεν ήμουν κουτός, αλλά απλώς διακριτικός, κάποιος που τον ζήλευαν και τον κρατούσαν στο περιθώριο. Δεν έχει σημασία.

* Στίχοι από τη σούρα 26 του Κορανίου με τον τίτλο *Οι ποιητές*. Οι ποιητές θεωρούνται καταδικαστέοι και αφερέγγυοι από το Κοράνι, εφόσον δεν ακολουθούν τον λόγο του Θεού, παραπλανούν τους ανθρώπους και δε λένε αλήθειες. [Σ.τ.Μ.]

Ένας άνθρωπος που υποστηρίζει ότι γράφει για να σώσει ζωές είναι πάντα λίγο άρρωστος, μεγαλομανής ή τρομαγμένος απ' την ίδια του τη ματαιοδοξία, που προσπαθεί να την αντικρούσει με τα πολλά λόγια. Δεν πρόκειται ποτέ να το επιβεβαιώσω, αλλά τουλάχιστον μπορώ να εξιστορήσω το πώς τελικά πείστηκα γι' αυτό. (Ξεθάβω. Είναι κάτι ορατό με γυμνό μάτι: κομμάτια, χούφτες σκοτάδι πέφτουν μπροστά στο κρεβάτι, σαν φτυαριές ή με τη μορφή σκαθαριών. Η ταφόπλακα ξαναπαίρνει το σχήμα του μαξιλαριού. Όλα τα ζιζάνια υποχωρούν και αποκαλύπτεται πως πρόκειται για ένα εμπριμέ ύφασμα, αυτό της κουβέρτας που γλιστράει, με το μοτίβο της τίγρης πάνω της να έχει τσαλακωθεί. Μέσα στον λάκκο, ο γέρος έχει σώμα παιδιού και τα πόδια του είναι κουλουριασμένα. Το χέρι μου κινείται πιο γρήγορα πάνω στο τετράδιο κι αυτό είναι ένας τρόπος να παραμερίσω ακόμη περισσότερο χώμα, να σπρώξω μακριά τις πέτρες. Το χαρτί είναι σχεδόν υγρό, από ιδρώτα ή από κάποιο απομεινάρι βροχής. Μυρίζει τύρφη. Γιατί άραγε δεν αισθάνομαι τίποτα παρουσία αυτού του ανθρώπου, απ' τη στιγμή που του μιλώ εδώ και χρόνια νοερά κάθε νύχτα; Γιατί;) Ξέρω πως εγώ είμαι η αιτία της αύξησης του αριθμού των αιωνόβιων στο χωριό μας, κι όχι τα τρόφιμα στα οποία όλοι απέκτησαν πρόσβαση μετά την Ανεξαρτησία. Ξέρω πως ανέβαλα θανάτους με τις μακροσκελείς περιγραφές των εύρωστων ευκαλύπτων και των υπομονετικών πελαργών πάνω στους μιναρέδες μας, ακόμα και με περιγραφές τοίχων. Ξέρω πως τα τετράδιά μου αποτελούν διακριτικό αντίβαρο και πως συνδέομαι με το έργο του Θεού. Μπορούμε να προσευχηθούμε σ' αυτόν κοιτώντας τον στα μάτια κι όχι μονάχα δι-

πλωμένοι στα δύο. Το αίνιγμα της ίδιας μου της ζωής, το οποίο γεννήθηκε για να ξορκίσει και να απωθήσει, στο σκοτεινό εργαστήριο του μυαλού μου, την πιο αρχέγονη όλων των δυνάμεων. Τι άλλο να διευκρινίσω; Το πραγματικό μου όνομα ίσως (απ' την ιστορία του έπρεπε να ξεκινήσω, την ιστορία αυτού του ονόματος): Ζαμπόρ.* Δεν είναι το όνομα που μου έδωσε ο πατέρας μου, έτσι πρόχειρα, είμαι βέβαιος, την ώρα που ακόνιζε τα μαχαίρια του ή που έγδερνε το εκατοστό αρνί της εβδομάδας, αλλά το πραγματικό μου όνομα, που γεννήθηκε απ' τον ήχο που προκάλεσε το άμοιρο παιδικό μου κεφαλάκι καθώς χτύπησε σ' ένα χαντάκι γεμάτο πέτρες όταν μ' έσπρωξε απότομα ο ετεροθαλής αδελφός μου, πίσω απ' το σπίτι μας στην κορφή του λόφου, προτού χάσει κι αυτός την ισορροπία του και πέσει σ' ένα ξερό πηγάδι. Αργότερα ισχυρίστηκε πως εσκεμμένα τον είχα ρίξει κάτω για να τον σκοτώσω, και το φέμα αυτό μου άλλαξε τη ζωή. Ήμουν τεσσάρων χρονών, αλλά ακόμη έχω πάνω μου τη μεγάλη ουλή, που ξεκινά από το δεξί μου φρύδι και φτάνει στην κορφή του κρανίου μου, ακόμη θυμάμαι τον ουρανό που έγινε μια λευκή τρύπα, τις φωνές μου και το σκοινί που έριξε η θεία μου, η Χάτζερ, για να με τραβήξει, ποτίζοντας με όλο το απόθεμα των δακρύων της το στεγνό της κορμί. Το κρυφό μου όνομα για πολύ καιρό αντηχούσε σαν μέταλλο, η ηχώ του συνέχισε να ακούγεται, ώσπου άρχισε να εξασθενεί παίρνοντας τη μορφή δύο επαναλαμβανόμενων συλλαβών: «Ζα-μποοοοόρ», ενώ το αίμα κυλούσε

* Στα αραβικά οι ψαλμοί, κάτι που σχετίζεται απόλυτα και με το όνομα του συγγραφέα, Νταούντ, που σημαίνει στα αραβικά Δαβίδ. [Σ.τ.Μ.]

στα μάτια και τη μύτη μου. Γράφοντάς το για πρώτη φορά, γύρω στα πέντε μου χρόνια, τότε ακριβώς ανακάλυψα τον δεσμό ανάμεσα στον ήχο και το μελάνι κι αυτή τη μυθική συγγένεια που μ' έκανε να ονειρεύομαι, αργότερα, μια καταγραφή όλων των πραγμάτων που υπήρχαν στο χωριό μας. Δε γνώριζα τη λέξη «απολογισμός», αλλά πιστεύω πως είναι η πρωταρχική ουσία της γλώσσας, η λογιστική του πιθανού. Το όνομά μας είναι ένας παράξενος καθρέφτης άλλωστε, είναι σαν να ανακαλύπτεις το τοτέμ σου που έχει τη μορφή ενός ζώου, ή σαν να γραπώνεις από το κλαδί ενός πολύ ψηλού δέντρου. Έμοιαζε με αρχαίο κέρμα που το στριφογυρούσα στο χέρι μου. Η αλήθεια είναι πως μου χρειάστηκαν χρόνια πάντως για να φτάσω στις δύο μεγάλες στιγμές της ζωής μου: να ανακαλύψω τον νόμο της Αναγκαιότητας και να γράψω το ίδιο μου το όνομα, μόνος, δίχως τη βοήθεια κανενός, με το χέρι μου να τρέμει στο στριφτό σχήμα των φωνηέντων, τρίζοντας πάνω στο ξερό χιόνι της σελίδας. Όταν το έφερα αυτό εις πέρας, παρέμεινα σιωπηλός στον κόσμο του ροζ δωματίου μου, κατάπληκτος από την ατέλειωτη προοπτική που ανοιγόταν μπροστά μου.

Κατάλαβα από εκείνη τη στιγμή πως μπορούσα να απομακρυνθώ από τη θεία μου χωρίς να φοβάμαι να πάω στην τουαλέτα, είτε τη νύχτα είτε τη μέρα, πως μπορούσα να πλυθώ χωρίς να διαλυθώ και να με ρουφήξει το σιρόφι, πως μπορούσα να κοιτάξω για πολλή ώρα έναν ξένο ή κάποιο ζώο χωρίς να νιώθω ίλιγγο. Φοβόμουν λιγότερο πια τις κατσαρίδες και σταμάτησα την ντροπιαστική συνήθεια να μουσκεύω το κρεβάτι μου. «Ζαμπόρ», αυτή ήταν η πρώτη μου λέξη, αυτή που έκανε να πάψει το ουρλιαχτό στο κεφάλι μου, κι από τότε άρχισα να κοιτά-

ζω τα αντικείμενα γύρω μου με τη σκέψη πως έπρεπε να τα καταγράψω. Αυτή η φώτιση τίναξε στον αέρα τα όρια, ήταν σαν υπόσχεση πως θα μειωνόταν αυτό το συναίσθημα ανικανότητας που ένιωθα διαρκώς. Με οδήγησε να στοχαστώ πάνω στη μνήμη και πάνω στον τρόπο με τον οποίο μπορούσε κάποιος να καλέσει τον αόρατο κόσμο και τις σκιές και να τους επιβληθεί. Η δεύτερη ανακάλυψή μου θα ερχόταν αργότερα, όταν θα περνούσα από τη σκέψη πως τα πάντα ήταν δυνατόν να γραφούν στη σκέψη πως αυτό ήταν μια μυστική αποστολή, ένα καθήκον. Όμως, ως παιδί, ήμουν γεμάτος μόνο προαισθήματα, ακόμα δεν είχα καταλάβει ποια ήταν η μοίρα μου, το τίμημα και η ανταμοιβή της. Έλεγα νοερά «Ζαμπόρ» και γινόμουν ξανά ένα επίκεντρο, κάτι ελκυστικό και ξεχωριστό. Μπορούσα να αυτοπροσδιοριστώ, κι έτσι, ξαφνικά, άρχισα να ανακαλύπτω τον εαυτό μου, μέσα στον πελώριο καθρέφτη της φλυαρίας των δικών μου. Δεν ξέρω πώς ακριβώς να μεταφέρω αυτή τη χαρά που με διαπέρασε με μια οδυνηρή ηδυπάθεια.

Κανείς στο σπίτι μας, απ' τον παππού που αποχωνωμένος μασουλούσε διαρκώς και τη θεία μου, τη Χάτζερ, με τη μελαφή επιδερμίδα, η οποία με μεγάλωνε σαν παιδί της, δεν ήξερε γραφή κι ανάγνωση και ήταν αδύνατον να τους εξηγήσω τη σπουδαιότητα της ανακάλυψής μου. Ήμουν ο πρώτος επενδυτής ενός χαρίσματος εξαιρετικού, συναρπαστικού, μέσα στον κόσμο των συγγενών της φυλής μας. Θυμάμαι πως, από τις πρώτες κιόλας εβδομάδες που πήγα σχολείο, αγκάλιασα τη γραφή, με τα πρώτα γράμματα του κρυφού μου ονόματος και το αραβικό αλφάβητο, σαν μια μεγαλειώδη ευκαιρία μυστικότητας και ονειροπόλησης. Όμως, στα πέντε μου, το στέρνο μου ήταν

πολύ μικρό για να χωρέσει αυτή την αίσθηση και σκόνταφτα πάνω στα όρια της γλώσσας: μόλις είχα ανακαλύψει κάτι ζωτικό και, παραδόξως, δεν μπορούσα να μιλήσω γι' αυτό στους άλλους! Κάτι που έκοψε απότομα τη φόρα μου μπροστά στη θεία Χάτζερ, που έπαιρνε τον μεσημεριανό της ύπνο στο άλλο δωμάτιο, ξαπλωμένη στο πάτωμα προς αναζήτηση λίγης δροσιάς εκείνο το ατέλειωτο καλοκαίρι, έναν Σεπτέμβρη απ' ό,τι θυμάμαι. Η Χάτζερ (που είχε κρατηθεί στη ζωή από μια ιστορία: μια γυναίκα που, από τις πολλές αισθηματικές ταινίες που είχε δει, είχε κατορθώσει να μιλάει όλες τις γλώσσες χωρίς να καταλαβαίνει λέξη και που το είχε εκλάβει ως κατάρα. Στο τέλος έχασε τις λέξεις που ήξερε, τη γλώσσα της, κι έγινε εκείνη η βουβή ταινία που είχε δει μια φορά πριν από χρόνια. Άφωνη μπροστά στη μοίρα της. Κάμποσα τετράδια μ' έναν και μοναδικό τίτλο, κλεμμένο: Το χαμένο πρόσωπο.* Η θεία μου είναι μικρόσωμη και μελαχρινή, ζωηρή, πάντα σε επιφυλακή, σαν κυνηγημένη. Δεν την είδα ποτέ να αρρωσταίνει, δεν την είδα ποτέ σκεπτική, ποτέ βαμμένη – μονάχα μια φορά. Κι όμως, αυτή είναι που ξύπνησε τις αισθήσεις μου, διακριτικά, με τη μακριά της κατάμαυρη και πλούσια κόμη, την οποία χτένιζε όπως διασχίζει κανείς ένα ποτάμι, και τις μασχάλες της που ίδρωναν το καλοκαίρι. Όλα τα γυναικεία κορμιά στα βιβλία είχαν κλέψει κάτι απ' το δικό της ή τη μιμούνταν σ' ένα παιχνίδι με καθρέφτες που μου έφερνε αμηχανία και τα-

* Οι τίτλοι που δίνει ο Ζαμπόρ στα τετράδιά του είναι όλοι παρμένοι από υπαρκτά λογοτεχνικά έργα. Εδώ πρόκειται για το μυθιστόρημα του Γερμανού συγγραφέα Heinz Konsalik (1921-1999), του οποίου ο πρωτότυπος τίτλος είναι *Das geschenkte Gesicht*. [Σ.τ.Μ.]

ραχή. Είναι η νεότερη σε ηλικία απ' τις θείες μου, την αποκαλούσαν «η μικρή», νομίζω. Παραδόξως, της αρέσει το ποδόσφαιρο, οι κινηματογραφικές υπερπαραγωγές και οι ταινίες του Μπόλλυγουντ, τόπου γεμάτου τραγούδια, έρωτες μετ' εμποδίων, τρελά λεωφορεία και χορούς άνευ λόγου και αιτίας) ήταν ακίνητη, το φουστάνι της είχε ανέβει ως τους γυμνούς της μηρούς, κοιμόταν κρατώντας σφιχτά κάποιες φανταστικές πέτρες στις παλάμες της – τόσο θυμωμένη έδειχνε, ακόμη και στον ύπνο της.

Όταν κουνώντας ένα φύλλο χαρτί όπου είχα αδέξια χαράξει το όνομά μου προσπάθησα να την ξυπνήσω για να της μιλήσω για τη νέα μου κατάκτηση, δηλαδή αυτή την αβέβαιη πιθανότητα αποφυγής του θανάτου, εκείνη μούγκρισε και γύρισε απ' την άλλη, προς τον τοίχο. Κι εγώ έμεινα εκεί, στη μέση του διαδρόμου, στο κατώφλι της κάμαράς της, να κοιτάζω το αγνοημένο από τους μνηστήρες κορμί της ξαπλωμένο το μισό στο πάτωμα και το άλλο μισό πάνω σε μια προβιά, καταπονημένο από τις δουλειές του σπιτιού και τη φροντίδα του μουγγού και ανήμπορου πατέρα της. Στο σπίτι, όλα ήσαν όπως πριν και ταυτόχρονα όλα ξαφνικά θα μπορούσε να περιέλθουν σε χάος αν δεν ξεκινούσα να γράφω. Μόλις είχα συνειδητοποιήσει ότι το να γράφει κανείς ένα όνομα είναι σαν να ανοίγει ένα παράθυρο, χωρίς αυτό να εξαφανίζει τον τοίχο. Προτρέχω όμως. (Ο γέρος αρχίζει να ανασαίνει πιο γρήγορα και υπάρχει κίνδυνος να εξαντληθεί εξαιτίας μου. Μου αρέσει να οσμιζομαι τη νύχτα και το βήμα της πίσω απ' τους τοίχους, αλλά απόψε νοσηροί φίθυροι έρχονται να την καταστρέφουν. Όλη η οικογένεια πρέπει να βρίσκεται εδώ, μπαίνοντας εμπόδιο

ανάμεσα σ' εμένα και τα ψυχρά άστρα. Η μυρωδιά του κουσκούς, που για μένα είναι η μυρωδιά του θανάτου, εισχωρεί και προστίθεται στην όξινη μυρωδιά της επιθανάτιας αγωνίας, των φαρμάκων και της μπόχας των κοπαδιών.)

Η αλήθεια είναι πως ο πατέρας μου με είχε στολίσει με χιλιάδες γελοία ονόματα για να με περιγελάσει και να με κρατήσει συναισθηματικά σε απόσταση από εκείνον. Με φώναζε «στραβοχυμένη πινέζα» λόγω του γονάτου μου και του τρόπου που βάδιζα, «στραβοχυμένο», συχνά, «κοριτσόπουλο» επίσης, λόγω των λιποθυμιών μου, και άλλα διάφορα. Χίλια ονόματα που μπορούσα, ως παιδί, να τα ξορκίσω προφέροντας νοερά το μόνο έγκυρο όνομα, το δικό μου, κάθε φορά που μου μιλούσε, με κάρφωνε με το βλέμμα ή ήθελε να δείξει στους φίλους του πως δεν περίμενε τίποτα από μένα και πως ήμουν μάλλον μπελάς παρά απόγονός του. Ζαμπόρ! (Νομίζω πως κάποιος έσπασε ένα πιάτο, στην αυλή. Μια γυναίκα κλαίει ή βήχει. Είναι μια απ' τις κόρες του, φορτωμένη με χρυσά στολίδια απ' τα μικράτα της.) Χρόνια αργότερα, ενήλικας πλέον και κλεισμένος στον εαυτό μου (είμαι είκοσι οκτώ χρονών, για την ακρίβεια, και δεν έχω παιδιά, μονάχα το μικρό όνομα μιας γειτόνισσας ως διεύθυνση για τις πραγματείες περί έρωτος), αυτό είναι που με οδήγησε σ' ετούτη την κρίσιμη στιγμή, την ακραία, σ' έναν τόπο όπου ο αέρας είναι λιγοστός, στην κορυφή του οποίου και γράφω (κουρνιασμένος στον κοκοφοίνικα τη στιγμή που μια καταιγίδα απειλεί ολόκληρο το νησί και τη μεθοδευμένη του γλώσσα, τα καταχωρισμένα είδη της πανίδας του, τα υπομονετικά εργαλεία του που τα έχει καθαρίσει ένας Άγγλος ναυαγός), με το κεφάλι

σκυφτό πάνω απ' το τετράδιό μου, ρίχνοντας γρήγορες ματιές στον ετοιμοθάνατο που κείται στα δεξιά μου. Χρειάστηκαν χρόνια για να φτάσω εδώ, καθισμένος, σιωπηλός, περικυκλωμένος από τον φιλύποπτο σεβασμό των γιων και των γυναικών του γέρου, στοιβαγμένων πίσω από την πόρτα να περιμένουν να επιστρέψω τον πρόγονο πίσω στους δικούς του, σαν κολυμβητής. Όλοι τους εκεί, σ' αυτή την ακτή με την τεχνητή άμμο, σκεπτικιστές και πιστοί μαζί, ενωμένοι απ' τον φόβο του θανάτου, ελπίζοντας ενάντια σε κάθε ματαιότητα πως θα μπορέσω να ξανακάνω το θαύμα για το οποίο οι φήμες έλεγαν πως είμαι ικανός. Ακόμη κι ο πρωτότοκος γιος, ο Αμπντέλ, που τον έμαθαν να με σιχαίνεται σαν αντίπαλο και που έχει στην κατοχή του τα κοπάδια του γέρου από μικρό παιδί. Θρίαμβος δεξιοτεχνίας, ο Ζαμπόρ να δίνει όλη του την προσοχή στις λέξεις που έρχονται, να γράφει γρήγορα και παθιασμένα, για να ξαναδώσει στον γέρο την κανονική του αναπνοή και να τον σώσει απ' το να μπει στον πειρασμό να πεθάνει για να γλιτώσει απ' τους πόνους. Μάλιστα.

(Είναι σχεδόν τρεις το πρωί, η νύχτα είναι ζεστή και ανασαίνει στον τράχηλο των μαύρων ευκαλύπτων που σταλάζουν. Ένας κυματισμός κάνει τη Γη να λικνίζεται σαν ζευγάρι αισθησιακών γοφών, απελευθερώνει δυνατά αρώματα και κάνει τους καρπούς να αντηχούν, αλλά εγώ παραμένω πειθαρχημένος και σοβαρός.) Είχα ακόμη δώδεκα τετράδια με μαύρο κάλυμμα, 120 σελίδες το καθένα, στοιβαγμένα σύμφωνα με μια μυστική ταξινόμηση, στα αριστερά μου, κοντά στον μαύρο μου σάκο. Και στιλό, επίσης, για να μην αφήσω τον θάνατο να μιλήσει. Είχα πολλούς τίτλους να δώσω στα τετράδια αυτά.

(Διάλεξα για το πρώτο το Σε αμφίβολη μάχη.* *Ταιριάζει. Έχει τη σμιλεμένη μορφή ενός ανθρώπου που στραγγαλίζει ένα λιοντάρι πάνω σ' έναν λόφο. Είναι πλατύστερνος και μυώδης. Το λιοντάρι ξέρει πως θα πεθάνει, μα αυτό το κάνει αιώνιο. Πού το έχω δει αυτό; Έχω επίσης τον τίτλο Στρατιώτες του σύμπαντος** ή το Από τον έναν πύργο ο άλλος*** – τη βιογραφία ενός πεζοπόρου.) Όσο για τα τετράδια; Οι άνθρωποι του χωριού μου τα έφεραν πια από παντού, μου ετοίμαζαν τα στιλό (λεπτή μύτη, μαύρο μελάνι) για να σώζω τους δικούς τους όταν απελπισμένοι, μην πιστεύοντας πια στα φάρμακα, στους αφηγητές του Ιερού Βιβλίου και στους γιατρούς, που μετά βίας τούς απηύθυναν τον λόγο –είτε από απαξίωση, είτε λόγω έλλειψης χρόνου, είτε επειδή δε μοιράζονταν την ίδια γλώσσα μαζί τους–, στρέφονταν σ' εμένα από ανάγκη. Δεν ήταν εύκολο, στον δικό τους κόσμο, να πιστέψουν πως μπορούσα να σώσω μια ζωή και να απομακρύνω τον θάνατο γράφοντας κάτι άλλο από στίχους και τα ενενήντα εννέα ονόματα του Θεού.*****

Τι να πιστέψει κανείς, αν η ζωή δεν είναι μια δοκιμασία επιβεβλημένη από έναν Θεό που μιλά μόνο τη γλώσσα μας, αλλά η κλίση ενός ξένου ρήματος που ήρθε απ' τη θάλασσα και το οποίο στα χέρια ενός τρελού του χω-

* Γνωστό μυθιστόρημα του Τζον Στάινμπεκ. [Σ.τ.Μ.]

** Μυθιστόρημα του Ρόμπερτ Χάινλαϊν (1907-1988), γνωστό από την κινηματογραφική μεταφορά του. [Σ.τ.Μ.]

*** Βιβλίο του Λουί Φερντινάν Σελίν, γνωστού από το *Ταξίδι στην άκρη της νύχτας*. [Σ.τ.Μ.]

**** Ο Αλλάχ αποκαλείται με ενενήντα εννέα διαφορετικές ονομασίες στο Κοράνι. Πρόκειται για προσδιοριστικά επίθετα που δηλώνουν τις ιδιότητές του. [Σ.τ.Μ.]

ριού με τρεμάμενη φωνή καταφέρνει να ξαναδώσει πνοή στους τραυματίες, στα άρρωστα παιδιά που βασανίζονται απ' τον πυρετό και στους υπέργηρους που τρέχουν, πολυάριθμοι ήδη, στους δρόμους του χωριού, έχοντας στα χείλη το μακάριο χαμόγελο νεογνού; Τι να σκεφτεί κανείς για τον Θεό, αν αυτός εκφράζεται σε μια ξένη γλώσσα; Ή για ένα Ιερό Βιβλίο που έπαψε να είναι μοναδικό; Μπορούσα να νιώσω και να κατανοήσω τα αντικρουόμενα συναισθήματά τους, που δεν τα εξέφραζαν δυνατά από φόβο να αντιπαρατεθούν μαζί μου ή να με δουν να καταφεύγω στο δωμάτιό μου, απ' όπου κι έβγαινα σπανίως, τις νύχτες μονάχα, για να κάνω έναν περίπατο, να καπνίσω μερικές φορές και να καθίσω κάτω απ' τα φώτα του δρόμου κάνοντας ακατανόητες μετρήσεις με τα δάχτυλά μου. Τι συμπέρασμα να βγάλει κανείς λοιπόν, σε τούτο τον κόσμο όπου η πίστη και η ελπίδα ανταγωνίζονταν η μία την άλλη, η καθεμιά με το δικό της ιδίωμα και τη δική της καλλιγραφία; Χρειαζόμουν υπομονή και διακριτικότητα για να θριαμβεύσω, εδώ, σ' αυτό ακριβώς το δωμάτιο, καθισμένος στον ξύλινο πάγκο, με τη στάση του σώματός μου να δείχνει συντριβή, σκυμμένος πάνω απ' αυτό το τετράδιο που έχει γίνει γκρίζο σαν σύννεφο, βαμβακερό και ινώδες, και που φέρει έναν ωραίο τίτλο κλεμμένο από ένα βιβλίο το οποίο δεν είχα κατορθώσει να βρω. Έγνεθα πυρετωδώς το ίδιο γκρίζο και λευκό μαλλί, το λίγο ξηρό, που μύριζε τη συνηθισμένη κλεισούρα. Χρόνια τώρα. Το αποτέλεσμα θα ήταν ένα τετράδιο, κι όχι ένα χαλί. Κι όμως, στο βάθος πρόκειται για το ίδιο μοτίβο.